

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Claudii Fleurii Abbatis Historia Ecclesiastica

Ab anno Christi 1740. usque ad annum 1742

Fleury, Claude

Augustæ Vindelicorum, 1787

VD18 90119649

§. 21. Variæ turbæ in Lutheranorum Ecclesiis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67882](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67882)

ad dirutum suum Braxatorium reverti Sæc. XVIII,
A. C. 1749.
 cogerentur, auctis vero indies Catholicorum querelis contra sectarios demum anno priori per Regii Tribunalis decretum omnino statutum fuit, ne deinceps ullo in loco Lutherani Religionis suæ cultum peragerent; moxque clauso eorum fano Christianus Fiebig ex Prædicantibus ibidem officio functis septimus in exilium demandatus est. Illustrissimus quoque Princeps ac Regni Primas Sezembek Gnesnensis Archiepiscopus totus in eo erat, ut sectariis omnia loca ad Religionis suæ exercitium destinata in sua Diæcesi adimeret, & Camencensis Episcopus per suum Officialem, qui a Lutheri secta ad fidem Catholicam reversus erat, Ecclesias & scholas Pemperini & Nichorii adhuc exstantes claudi iussit, utroque Prædicante Davide Rosenau, & Ægidio Falcke officio motis: idem fatum subiere Lobesenciana in Kalischensi Palatinatu, & Grunoviensis Ecclesia, ad quam indicta ducentorum Ducatorum multa accedere Lutheranis vetitum hocque anno die nona Octobris utrumque fanum conclusum fuit.

§. XXI.

*Varie turbæ in Lutheranorum
Ecclesiis.*

Q 2

Quan-

Sæc. XVIII.

A. C. 1740.

Vid. supra l.
76. p. 143.

Quanta animorum contentione, opinionum diversitate & dissentationum pertinacia Frederici Guilelmi Prussiae Regis edictum de abrogandis Lutheranae Ecclesiae ceremoniis fuerit agitatum, jam supra meminimus; non paucos enim, qui sese præceptæ oblationi opposuerunt, suorum Fratrum auxilia & amotiones ab officio a tuis hinc ritibus non absterrebant, sed e contrario illos ceu Diaboli inventum superstitionem, & abominandas Antichristi reliquias detestabantur: inter præcipue omnes debitæ moderationis ac prudentiæ limites proterve progressus est Christophorus Raab Lutheranus Theologiæ Professor Tuisburgensis, qui hoc anno in læmæm rapidè edidit, sub hoc titulo: *Vetus & iusta fidei Confessio quorundam constantibus sine eorum culpa exosis.* Auctor §. VII. omne maledicentiæ ritus, sed etiam seposita omni reverentia coronatis verticibus debita in quodam Principes ad fidem Catholicam Lutheri fermento emersos pleno impudenti ore evomit, huc referentiam honestas prohibet, pauca adducere huic abs re erit, ut ex ungue leonem,

egregiam Præconum tolerantiam in Ca- Sæc. XVIII.
tholicos cognoscere, pronum sit. A. C. 1740.

Jam ante reformationem scribit hic blatero, hi homines (scilicet ejusdem cum eo fursuris) probris afficiebantur, & non modo a Papistis magis quam ceteri Protestantes fuerunt acerrime infectati, sed nequidem ipsos etiam Protestantium manus & injurias effugere potuerant. Ex hoc speciali Sathanæ ejusque instrumentorum, nempe nigrorum Pfaffen Sacrificulorum invidia sæpe cognovi, ingens latere bonum, adversus quod Sathanas & præcipui ejus Ministri vel maxime odium suum exerunt, Nigri hi Sacrificuli, inquam, id est Jesuitæ inter Papistas, & hypocritici Prædicantes inter Protestantes: eos enim, qui inter nos probatæ sinceritatis sunt, ex corde diligo, nec ullo modo impeto: quandoque tamen mihi videtur, necessarium esse, ut Evangelici Ministri in nigro habitu incedant, sicut juxta 2. Reg. cap. 23. v. 5. a pio Rege Josia abrogati כַּמְרִים nigri idololatri- ci Sacerdotes Baal: cum enim hic color meo videri valde incommodus & pretiosus sit, hinc sine scrupulo uti possunt alio colore, dummodo aliunde modeste vestiantur, & ad aliorum exem-
Q 3 plum

Sæc. XVIII. plurimè pariter suas conjuges & proles ad
A. C. 1740. id adigant, ut potius reali modestia &
 debita morum decencia, quam exteriori
 habitu tanquam veri Pastores sese
 distinguant: magis tamen inter Lutheranos
 Præcones culpandi sunt illi impro-
 dentes, qui ad horum genium pariter
 eorum collaria fistulata gerunt, & luteam
 nigram vel albam talarem vestem æge-
 rime exuerunt, aut etiamnum exuerunt
 cum tamen serio perpendere deberent
 has ipsas vestes esse Antichristi tesseram
 ab eo ad illos derivatam, & in hac
 parte maxime horrendam idololatriam
 Missæ sacrificio peragi, ubi sub
 na capitis etiam iis, qui secus credunt
 præcipitur, cultu latriæ illud adorant
 quo vescuntur: quale tamen scelus
 ipsa Romana gens præcepit, proinde
 ipsa Antichristiana Roma etiam
 vindicatur. Igitur ejusmodi homines
 si tamen vere Evangelici sunt, reflectere
 re deberent, hoc ævo summopere pe-
 riculosum esse, tot ceremonias & Anti-
 christi reliquias in publico Dei cultu
 & habitu tam pertinaciter ex Papæ
 retinere, cum tamen ea vivamus ævo
 te, ubi dulcius Christianus chorus
 sonet, & Papa per suos Commissarios
 jam hunc jam illum ex Protestantibus
 Principibus in casses suas attrahit,
 ad summopere abominandam idolola-
 triam

triam Ethnica longe magis horrendam
inducere conatur &c.

Sæc. XVIII.
A. C. 1740.

Duriora adhuc convitia in Principes
potentissimos Religione Catholicos ma-
ledicus hic homo livido suo calamo con-
gessit, quibus tamen honesti Lectoris
animum & aures offendere, haud de-
cet, ut tamen ejus stupiditas magis e-
lucescat, ex plurimis hæc pauca addam.
Si, prosequitur ille, subditi in Saxonia
ad Papisticam superstitionem & idolo-
latrariam sensim inducentur (quod certo
certius eveniet; nosco enim Papistarum
spiritum) nonne tunc male consultæ
cruces, imagines, ritus & Antichristi
tesseræ ipsos in graves conscientiae an-
gustias propter hominum seductionem
redigent? Memini me in Gilberti Bur-
neti itinerario legisse, quod quidam
Theologus Argentinensis non multo
postquam Ludovicus XIV. per prodi-
torias suas fraudes hanc urbem sua li-
bertate exuerat (nam nulli Papistico
Gallico Principi unquam Protestanti-
cus Princeps vel status fidere potest) si-
bi tum Argentinæ agenti angustiarum
plenus & sub Papistico jugo gemens
dixerit, id sibi adhuc solatii reliquum
esse, quod tempore reformationis Ar-
gentoracti pauciora, quam in Saxonia
de Papismo fuerint retenta, proin ru-
dem

Sæc. XVIII. dem plebem Argentinæ non tam facile
 A. C. 1746. seducendam esse &c.

Verum stolidi hujus convitiatorum
 impudentia ipsis etiam Protestantibus
 adeo stomachum movit, ut religio-
 suæ capita tam insulse ac stupide con-
 velli, & Regum ac Principum Majes-
 tem seposita omni reverentia super-
 Reſtoribus debita tamque indignis
 dendisque calumniis a tam vili homi-
 ne proſcindere tolerare haud poſſent
 quocirca publicis etiam ſcriptis eide-
 reprobrabant ſcelerata ſua ſcommu-
 nicationibus dogma de reali Corporis & Sa-
 guinis Chriſti præſentia in Eucharis-
 tia non modo contra Catholicos, ſed
 quoque Lutheranos impetere auſus
 eis ſtulte objectans hæc Ciceronis
 De natur. Deorum lib. 3. c. 16. *ba: Ecquem tam amentem eſſe putas,
 illud, quo veſcatur, Deum credere?*
 Quis enim credidiſſet publicum &
 dem primarium Theologicæ Facultatis
 Profefſorem in crassa rei etiam tyro-
 nis notiffimæ ignorantia veſari, ac
 ſcire, Ciceronem de illis locutum fu-
 idololatris, qui frumento nomen
 reris, & vino nomen Bacchi attribue-
 runt, & utrumque, quo tamen veſ-
 bantur, Deum eſſe crediderunt. Quod
 ergo hæc Ciceronis verba ad cano-
 nicam, in qua verum Chriſti

pus & sanguis manducatur & bibitur, Sæc. XVIII. A. C. 1740.
 isque, cujus corpus sumitur, Deus ve-
 rus est, & esse creditur juxta expressum
 Christi effatum? Ast egregius hic Do-
 ctor nequidem extimis labiis sacræ scri-
 pturæ eloquia unquam degustasse vide-
 tur, secus enim adeo proterve le-
 gitimos Reges ac Principes probris ac
 maledictis lacerare ausus non fuisset,
 memor divinæ prohibitionis: *Principi* Exod. 22. v.
populi tui non maledicas, & illud: Tu 28. Jac. 4.
autem quis es, qui judicas proximum, & v. 13. Luc. 6.
Nolite judicare, & non judicabimini, no- v. 37.
lite condemnare, & non condemnabimini.

Ea vero, quæ insulsus hic Aristar-
 chus de Saxonum ritibus Ecclesiasticis
 sagillabat, tantopere bilem cuidam Lu-
 therano moverant, ut in sua ad Ami-
 cum epistola eum his verbis perstringe-
 ret: Quid hic Auctor (Raab) contra ritus
 Ecclesiæ somnia &, conicere nequeo,
 utique hi ritus intra legitimos terminos
 circumscripti nec in collaria fistulata,
 nec ad Antichristi principia degenerant,
 nec ex his falsus aut titubans Christia-
 nus efficitur; agitur potius de eorum
 intentione, qui hos ritus vel retinere
 vel eliminare volunt. Saxones in sua
 religione Christiana adeo bene instructi
 sunt, ut Professoris Tuisburgensis cor-
 rectione minime egeant: dantur qui-
 dem

Sæc. XVIII. dem ubique imbecilles & peccaminosi
 A. C. 1740. a quorum classe certe non exemptus est
 præfatus hic Professor: saltem Saxones
 non tales sunt hypocritæ, & sacrilegi
 sicut alii Lutherani, qui dum in reli-
 gionum diversarum exercitio degunt
 aut Catholicis vicini sunt, in despe-
 ctum Catholicorum nequidem Dei Tem-
 plum ex integro ædificant, multo mi-
 nus in Dei honorem suas Ecclesias licet
 tuis piisque imaginibus, quæ prudentes
 Lutherani aliunde nunquam ad ido-
 lolatriam inducent, exornant, Deoque
 Altissimo in illis quoque locis, quæ
 men sui nominis memoriæ dedicati-
 sunt, nequidem hunc honorem exhibent,
 ut sese humiliant, sua genua
 corpora flectant, cum tamen ejusmodi
 honor soli Deo debeat: quantum ve-
 ro ad Crucifixi imaginem, nonne ip-
 met Protestantes Philosophi vel quæ-
 superprudentes saltem super Altari
 parvam Crucifixi imaginem collocant
 si ergo hoc bono ex fine licet, major
 Crucifixi imagines reprobare non
 debet hic Professor; præterea nec ex
 Crucifixo, nec ex Clericorum vestibus
 idololatricum quid erui potest, nec ho-
 rum usus, cum nihil Dei legibus con-
 trarium fiat, prudentem, quales sunt
 Saxones, in sua religione probe instruc-
 tum Protestantem in suæ fidei constantem

flia turbabit, imo si Argentinensis il- Sæc. XVIII.
 le Theologus Burnetus non firmitus, A. C. 1740.
 quam ex rituum abrogatione, solatium
 habuit, illum sane sat imbecillem fuisse,
 necesse est &c.

Ceterum in superhabitis Prædicanti-
 um querelis ac motibus Fridericus
 Guilielmus Borussiae Rex horum ri-
 tuum abrogationem urgere adeo non
 destitit, ut etiam novam liturgiam in-
 vexerit, & Consistoriales, ut vocant, san-
 ctiones veteres ad normam novorum e-
 dictorum, & Regiarum sanctionum ubi-
 que immutari præceperit, statuens, ut
 deinceps ad civilia officia promovendi
 non amplius juramentum de Religione
 præstare teneantur, exorcismus in Bap-
 tismo omittatur, nullus a cæna Domini
 propterea excludatur, quia prævie con-
 fessus non est, dummodo Prædicanti
 confessionis nummum das Beichtgeld sol-
 vat, Evangelium non cantetur, sed di-
 stincte coram Altari prælegatur, nullus
 Præco quempiam auctoritate propria a
 cæna arceat, in cæna verba institutio-
 nis non cantentur, sed prælegantur, nec
 casulæ, Albæ, superpellicea aut lu-
 minaria adhibeantur: fornicantes ante
 matrimonium, deplorato peccato, sine
 censura ad cænam admittantur, æditui,
 apud quos ebrietas invaluit, etiam car-
 ceris

Sæc. XVIII. A. C. 1740. ceris pæna coerceantur &c. Notis
 hisce sanctionibus veteres in pluribus
 fuere immutatæ, eisque Prædicantibus
 indicta etiam amotionis pæna sese con-
 formare jubebantur.

Attamen post Regis obitum eius
 Successor Fridericus II. Rex Brandi-
 timæ admissiois Administro & Re-
 chenbachio Præsidi tertia Julii die huius
 anni in mandatis dedit, ut cunctos Præ-
 dicantes Berolini agentes coram Rege
 juberent, eisque declararent, Regem
 proprio motu omnibus sui regni Luth-
 ranis Prædicantibus liberum relinque-
 re, an in suis Ecclesiis casulas, superpe-
 lica alba deferre, in officio Divino
 Cæna in Altari luminaria rursus &c. a-
 cendere, vel horum rituum abrogati-
 ni super præceptæ insistere velint, pro
 Regis Prædecessoris sui interdictum
 nitus abolitum esse. Gallicis quoque
 Prædicantibus significari voluit Re-
 eis licere, antea prohibitis talaribus
 denuo, dum concionantur, uti, si
 jecti eorum populi id exigant. Præ-
 ea idem Rex die sexta Junii promul-
 to edicto statuit, ut deinceps sine
 dispensatione aut pecunia omnes etiam
 in gradibus prohibitis, nisi matrimo-
 nium in Verbo Dei scripto clare
 titum sit, conjungantur, eoquod epi-

modi matrimonii prohibitiones & dispensationes hominum multiplicationi regno necessariæ obessent, proin nulli casus censeantur esse prohibiti, nisi a Moyse Levit. c. 18 & 20. expressi; inde vero Ludewigus Cancellarius Regno & Borussiae Provinciis tantam factam fuisse salutem gloriabatur, quanta hucusque nulli alteri Christiano populo obvenisset; ac propterea Deum, qui Salomoni prudenter agendi virtutem dedit, magnificabat. Non idem vero sensus erat Lutheranis Prædicantibus, qui in incestu dispensandi jure privati, partem salarii succisam dolebant; nec etiam cunctis Præconibus concessa ritibus ante triennium inhibitis utendi libertas arripit, censentibus nonnullis, eorum abrogationi insistendum esse: hanc quoque in rem quidam, qui se Lutheranis *bene affectum* nominat, hoc anno scriptum vulgavit, in quo I. demonstrare nitebatur, hos ritus non debuisse abrogari, Prædicantes vero immerito Regis sui mandato repugnasse, II. has cæremonias antea prohibitas nequaquam de novo esse invehendas. Primum his argumentis stabiliri sibi videbatur, quod hi ritus semel in Lutherana Ecclesia fuerint recepti, & quamvis ad fidei essentiam non spectent, imo insolens quicquam magis quam devotum præferant,

rant,

Sæc. XVIII.
A. C. 1740.

rant, diuturno tamen usu boni aut
tem inculpati evaserint: tantam enim
vim extraordinariæ rei etiam in religio-
ne consuetudinem in hominum animis
exerere, ut illas tandem irreprehensibi-
les, bonas, imo & necessarias reddat
v.g. exoticum quidem videri, Præ-
cantem, qui alias etiam ministerio fun-
gens, nigro habitu in foro comparere
in publico officio Divino, in Cathedrali
& in Altari alba tunica vestitum ce-
nere, ad docendam plebem vocatum
præsertim ea, quæ ceteroquin præ-
deberent, decantantem audire, apud
Cænam Dominicam plena meridie ca-
delas accendere &c. nihilominus quod
exoticum videtur, consuetudine fieri bo-
num, imo ipsum Religionis essentiali
esse quid insolens, hinc in ipsa hac in-
lenti essentia fundari accidentale
tuum insolens, cumque omnes & in-
guli religionis essentiali ab accidentali
discernendo capaces non sint, & no-
raro hoc utpote in sensus cadens, illi
firmius inhæreat, hinc ejusmodi ritus
non facile immutandos fore, ne rudi-
res ob præconcepta sua judicia dempto
accidentalibus a substantiali deficient, &
imbecillibus scandalum detur (*). Hæc

(*) Forte hic Auctor addere potuisset hanc
ne forte ex prætextu mutati ritus factioſi an-
ſam

demum erant validissimæ, si Superis placet, rationes, ob quas hic Lutheranus Magister horum rituum abrogationem reprobavit, eas quoque adeo sublimes esse censuit, ut Prædicantium paucissimos, utpote vel tam acri judicio destitutos, vel *de contritione Joseph* haud anxios ob has rationes rituum abrogationi pertinacius obstitisse dubitet: ad id enim illos potius adductos existimat ex erronea persuasione, quod Calvinianus Princeps Lutheranis, etsi ejus subditi sint, in religionis rebus nihil prohibere queat, præcipue cum hi ritus paci Westphalicæ innitantur, timendumque, ne Princeps eliminata Lutherana sensim Calvinianam hac arte invehat: alios vero Prædicantes illarum urbium, ubi Calvinistæ Lutheranis imixti vivunt, abrogationi ideo repugnasse arbitratur, quia se Calvinistis accommodare iniquissimo ferrent animo, cum tamen Calvinistæ nihil de suis ritibus remittere, minus vero Lutheranos ritus adoptare velint, proin in Borussia Lutherani pejoris conditionis forent, ac

Sæc. XVIII.
A. C. 1740.

Ca-
sam sumant, contra legitimum suum Principem seditionem movendi, uti olim Angli & Scoti sub hoc obtentu Regem suum Carolum I. millenis calamitatibus oppresserunt, & tandem etiam honore, sceptro & in ferali pegmate vita privarunt. Vid. supra tom. 60 & 61.

Sæc. XVIII. Catholicici, qui plena Religionis libertate ibi fruerentur. Præterea, inquit Auctor, Ecclesiasticorum reddituum Prætroni suis proventibus spoliari timebant ac propterea suos Præcones ad perturbationem resistantiam non modo stimularunt sed etiam eis panem ad dies vitæ prælicebantur, si forte ob obedientiam sacro ministerio a Rege amoverentur: id constare, aiebat Auctor, ex eo quia dum rumor invaluerat, Parochi rurales Curiis esse incorporandas, omnibus Parochis æquam salarii portionem assignandam, necnon locorum vana confessionis generalem abolitionem esse invehendam, inde Præcones potissimos suspicatos fuisse, rituum derogatione prælusum fuisse hisce innovationibus, ac propterea, quo magis quisque habebat proventus, eo ardentius abrogationi obstitisse, ne vel emiserentur, vel ut suum religionis vultum jactitarent, cum tamen non in gravioribus, ubi plus operæ pretium fuisset, defecerint &c. Ex his intelligitur Auctor, indecens fuisse, quod Præcones ob ritus ad Lutheranam fidem non pertinentes, & vero bono & ædificatione destitutos suo Principi non sine publico subditorum scandalo restiterint, & tam sinistram de suo Principe opinionem præbuerint, qui tamen post abrogatos ritus

disertis verbis declarasset, suæ mentis Sæc. XVIII.
 non esse, unionem inter Calvinistas & A. C. 1740.
 Lutheranos invehere &c.

Nihilominus idem Auctor censuit, novi Regis gratia non esse utendum, proin hos ritus de novo non esse introducendos, quia nunc post triennem eorum abrogationem populo haud amplius insolitum videtur, Prædicantem in nigro habitu cernere, cænam sine lumine peragi, preces non cantari, sed duntaxat prælegi, aliunde populum abrogationi acquievit, & solos Prædicantes tumultum concitasse, imo rusticis magis arridere, quam a Præcone cantus imperito decantari, & pecunias in luminaria impendi &c. ac propterea quosdam rusticos in risum effusos fuisse, cum Præcones ob recens in vectum candelarum usum coram Altari festivum dedicationis sermonem cum majori tripudio habuissent, ac quondam Betfamitæ de arca e Philistinorum manibus erepta triumphassent. His præterea addidit Auctor, Regem in suo decreto haud obscure insinuasse, sibi, relicta quamvis cuilibet libertate, haud ingratum tamen fore, si rituum abrogationi insistatur, sicque saltem in cæremoniis Lutheranos inter & Calvinistas consensus foret, proin Lutherani eliminarent.

Hist. Eccles. Tom. LXXVII. R quod

Sæc. XVIII. quod ipfismet onerofum, Calvinianum
 A. C. 1740. scandalofum, & ad religionem penitus
 nil conducens est. E contrario autem
 fi concessa libertate Lutherani abro-
 tos ritus denuo invehere molirentur
 timendum esse, ne Rex haud temere
 fufpicaretur, contra fe a Lutherano
 etiamnum finiftram opinionem fore
 perinde ac fæcorum bonis, redditibus
 religioni infidiaretur, proin necesse est
 ut huic malo ceu antemurale confu-
 tem rituum ufum opponerent &c.;
 hilominus tamen in variis Lutheranorum
 Ecclefiis diverfus erat horum
 tuum ufus; in aliquibus enim ju-
 concessam libertatem hæ cæremonia
 fuere rurfus invectæ, in aliis per-
 citer eliminatæ, proin nec conformiter
 revocata, nec priftini diffidii mater
 fuerat penitus sublata.

§. XXII.

*Controverfia circa jus nominandi
 ter Abbatiam S. Maximini & Co-
 mites de Grumbach
 agitata.*

Jam anno Chrifti fequentefimo quad-
 gefimo tertio Dagobertus Galliarum
 Rex Memiliano decimo tertio Abba-
 tum Ordinis S. Basilii & Monafterio S. Ma-
 ximini Treviris extra muros fito præ-